

Spis treści

Wstęp od wydawcy	5
Przedmowa	21
Wprowadzenie	23

ROZDZIAŁ I

Mazury w czasach pogańskich

Galindia i Sudowia	45
Stosunki plemienne	49
Walki z Polakami i Rusinami	52
Roszczenia Zakonu Krzyżackiego wobec sąsiednich książąt i biskupów	56
Podbój Galindii i Sudowii przez Zakon Krzyżacki	60
Zabytki czasów pogańskich. Wzgórza zamkowe	65
Kurhany	72
Broń i narzędzia	77
Monety	79
Osiedla palowe?	80

ROZDZIAŁ II

Mazury w czasach panowania Zakonu Krzyżackiego (1283–1525)

Puszcza pomiędzy krajem chrześcijańskim i pogańskim	85
Zagospodarowywanie puszczy do połowy XIV wieku	88
Wyprawy wojenne i postępy cywilizacji w drugiej połowie XIV wieku	94
Spokojny początek XV stulecia	101
Okręgi administracyjne	103
Kolonizacja poszczególnych okręgów	108
Wielbark	110
Szczytno	110
Szczecino	115
Ryn	119
Pisz	121
Elk	123
Lec	124
Węgorzewo	125
Prusowie, Polacy, Niemcy	126
Stany. Wolni, sołtysi	133
Czynszowi chłopci chełmińscy	135
Bartnicy	138
Miasta	141
Karczmarze i młynarze	144

Działalność prokuratorów krzyżackich	146
Objazd hołdowniczy Ludwiga von Erlichshausena	151
Wielka Wojna. Pokój toruński 1466 roku	153
Czasy ostatnich wielkich mistrzów	155
Postępy kolonizacji	158
Życie kościelne. Parafie mazurskie około 1525 roku	160
Ewangelizacja	165

ROZDZIAŁ III

Mazury pod panowaniem książąt i elektorów do czasów Fryderyka Wilhelma (1525–1640)

Regenci. Wojny	169
Administracja	171
Wizyty na Mazurach księcia Albrechta i jego następców	172
Gospodarka kraju	177
Rozwój miast	178
Olecko, Gołdap	178
Węgorzewo	179
Lec	182
Elk, Pisz, Wielbark	183
Szczytno, Pasym	184
Rzemiosło i handel	189
Szlachta	191
Wolni	195
Administracja, lasy, pocztą	196
Sądy ziemskie	199
Administracja kościelna. Archiprezbiterzy. Proboszczowie	200
Nowe kościoły	203
Szkoły elementarne. Tłumacze	205
Anabaptyści. Brak duchownych	207
Uniwersytet i szkoły książęce	209
Literatura religijna dla Prusów i Polaków	211
Pozostałości pogaństwa	214
Katolicy. Kalwini	218

ROZDZIAŁ IV

Mazury od czasów elektora Fryderyka Wilhelma do panowania króla Fryderyka Wielkiego (1640–1740)

Elektor Fryderyk Wilhelm. Wydarzenia na granicy mazursko-polskiej	221
Druga wojna szwedzko-polska i najazdy Tatarów	223
Mazurzy w Holandii i Danii	232
Szwedzi w Prusach Książęcych	233
Elektor Fryderyk III. Spotkanie z królem polskim w Piszcu	234
Pierwsi królowie Prus. Stanisław Leszczyński na Mazurach	237
Przeobrażenia ustroju administracyjnego	237
System podatkowy i stała armia	238
Zwiększenie dochodów ze starostw	239
Folwarki domenialne i komornictwa	243
Zarządzanie lasami	244
Budowa kanałów	246
Pocztą	249
Organizacja wojska	250
Dochody i wydatki starostw	251

Epidemia w 1709 roku	259
Fryderyk Wilhelm I na Mazurach w 1721 roku. Przybysze	261
Dzieje miast	262
Pisz	262
Lec	263
Elk, Węgorzewo	266
Pasym, Szczytno	268
Nowe miasta. Biała Piska, Mikołajki, Ryn, Orzysz, Wielbark	271
Czopowe i budżety małych miast	273
Garnizony	280
Położenie szlachty	281
Organizacja sądownictwa	283
Kościelne okręgi wizytacyjne. Nowe kościoły	284
Mała kolęda	286
Tolerancja religijna. Socynianie. Katolicy	287
Formy nabożeństw	290
Szkoła prowincjonalna w Elku	293
Reforma szkolnictwa elementarnego w czasach Fryderyka Wilhelma I	295
Mazurscy erudyci	301

ROZDZIAŁ V

Mazury od początku panowania Fryderyka Wielkiego do czasów najnowszych

Do nieszczęśliwej wojny z Francją w 1806 roku	307
Fryderyk II. Formowanie nowych regimentów	307
Wojna siedmioletnia	310
Bośniacy. Fort Lyck	312
Fryderyk Wilhelm II. Rozbiory Polski	314
Generał von Günther	314
Johann David York w Pisz	317
Fryderyk Wilhelm III. Przegląd wojsk w Jerutkach	318
Reformy administracyjne	319
Kolonizacja mokradeł Łatany	322
Budowa kanałów w czasach Domhardta	324
Uspławienie rzeki Pisy	327
Przemysł. Kontakty handlowe	328
Miasta	330
Kościół i szkoły. Szkoła prowincjonalna w Elku	332
Wyznania	334
Georg Christoph Pisanski. Timotheus Gisevius. Oświecenie i zabobony	335
Dziejopis Ludwig von Baccko	340
Od wojny 1806 roku do czasów współczesnych	342
Nieszczęśliwa wojna 1806 roku	342
Szczegóły z okresu wojny	346
Zmiany w ustawodawstwie	350
Wyprawa Napoleona na Rosję	351
Car Aleksander I i minister Stein na Mazurach	354
Przygotowania do walki. Karl Friedrich von Berg, Ludwig Wilhelm Heinrichs i Karl Friedrich von Lehndorff	357
Reformy administracyjne	361
Trudności finansowe, nieurodzaj, cholera	364
Handel i komunikacja	367
Wojna celna z Rosją i przemysł	368

Melioracje w czasach Fryderyka Wilhelma III	369
Przybycie filiponów	369
Napływ Żydów	372
Król Fryderyk Wilhelm IV i jego podróże na Mazury	372
Melioracje	374
Budowa kanałów	375
Budowa dróg	375
Twierdza Boyen	376
Zasługi dla Mazur króla Wilhelma I. Kolej żelazna	378
Melioracje	380
Miasta	381
Nieurodzaj i epidemia w 1867 roku	383
Życie kościelne. Sekty. Katolicy	383
Szkolnictwo elementarne	386
Problem językowy	387
Gimnazjum w Elku	390
Charakterystyka Mazurów	391
 Aneks I. Przeglądy statystyczne	411
Aneks II. Wykaz starostów w okręgach mazurskich	413
Aneks III. Uzupełnienia	422
Przypisy wydawcy	435
Wykaz jednostek miar długości, powierzchni, pojemności, masy i monetarnych	463
Bibliografia	465
Indeks osób	480
Indeks nazw geograficznych i etnicznych	498
Spis map	516